

Ernst Pans
mei 2023

Kroniek van een fusie-estafette

Bij het in herinnering roepen van 40 jaar Vellesan-historie blijken nu al talrijke gebeurtenissen in de donkere schoot van het verleden verborgen te blijven. Althans, als ik publicaties niet raadpleeg en dus louter graaf in mijn herinnering. Kennelijk stijgt mijn geheugen nauwelijks uit boven dat van een garnaal. Ik ben dan ook niet kwistig met het vermelden van jaartallen en van de enkele die ik noem, staat de juistheid ook niet onomstotelijk vast. Bovendien noopt de rijkdom aan historische gebeurtenissen tot zelfbeperking, aan een mogelijke eis van volledigheid voldoet dit verslag dus niet. Ik ga echter niet met alle winden meewaaien maar zal, indien nodig, de distantie bewaren.

Bij mijn benoeming als conrector van de Vissering scholengemeenschap (s.g) voor havo/vwo (1982) gonsden de fusiesignalen als een fading door de gemeente Velsen. Elke vogel vindt zijn (eigen) nestje mooi en wij, Vissering-adepten, wilden onze broedplaats niet laten bevuilen door niet-ingewijden. Er vliegen toch ook geen uilen met bonte kraaien. De versluierde fusieberichten echter zwollen gaandeweg aan tot knetterend salvovuur. Wat waren we toen nog naïef! We beseften onvoldoende dat de samenvoeging vooral een politieke beslissing (*) was. Daar helpt geen lieve moeder aan. De politieke machinerie denderde voort.

Het behoort tot onze onbedorven folkloristische gebruiken om dit fusieproces te laten begeleiden door talloze commissies om *full-dress* debatten te kunnen voeren en om met elkaar te fraterniseren, kortom: om een draagvlak te creëren. Er werd wat afgeleuterd! De (dure) externe deskundologen wisten op behendige wijze het gekrakeel en gekakel in gelikte verslagen te verwerken en konden zo kool en geit sparen. Kennelijk ging er een zalvende werking uit van de welbesproeide en gesoigneerde diners in de talrijke culinaire tempels, die behoorden tot de hitparade van de beste keukens die één der ingehuurde functionarissen had samengesteld. De voorzitter van de stuurgroep was een doorgewinterde horecatijger die geen genoegen nam met een bal gehakt. Wat snel ontstaat,

(*) Het PvdA-smaldeel (en andere eskaders) in de gemeenteraad onder leiding van wethouder *Corstiaan Kleywegt* vonden een fusie noodzakelijk om de gemeentelijke Huishoudschool te redden, die op sterven na dood was. Een nobel streven om dit IHNO-onderwijs (Individueel Huishoud- en Nijverheidsonderwijs) nieuw leven in te blazen. De Vissering verzette zich fel tegen deze constructie tenzij ook het (gemeentelijke) gymnasium bij de fusie werd betrokken. Maar aan deze netelige kwestie wilde men zijn vingers niet branden.

Het vertrouwen in de politiek zakte in als een soufflé. Enkele jaren later werden de bordjes volledig verhangen. Het gemeentelijk onderwijs werd bij het grof vuil gezet, *alla, fin de siècle* zullen we maar zeggen. De verantwoordelijke(n) vertrokken met de noorderzon (Kleywegt werd burgemeester in Hellevoetsluis). Zo ging en gaat dat in de politiek.

snel vergaat. Haast en spoed zijn zelden goed. Vandaar dat we nog een jaar respijt kregen om orde op zaken te stellen.

Zeer brede scholengemeenschap werden begin jaren tachtig van de vorige eeuw bejubeld. Het was een modieuze onderwijsvorm. Geen plaats voor hokjesgeest en door de integratie van leerlingen, dakpanconstructies, tweejarige brugperiode, eenheid in verscheidenheid enzovoort vormden deze instituten de haarlemmerolie tegen studievertragingen. De leerlingen waren verzekerd van maximale en optimale doorstroming. Kortom: het geheel was meer dan de som van de delen.

De stuurgroep suggereerde dat zij alleen deze nieuwe en gecompliceerde operatie konden begeleiden (*)

Wie moest de kar trekken? Een buitenstaander of iemand die op de hoogte was van alle ins en outs? Het Vellesan verkeerde in een insulaire positie, bestaande uit vier eilandjes met de Hugo de Groot gelegen aan de westereinde als ultima Thule. Er lagen genoeg hete hangijzers om aan te vatten. Hoe verloopt de interferentie van vier culturen? Wie stuurt de integratie aan van vier teams? Na een korte sollicitatieprocedure achtten de verantwoordelijken *Hans van der Kwaak* (**) voldoende bekwaam om de functie van gezagvoerder op zich te nemen. Over het optreden van de eerste officier, had ik zo mijn twijfels. De eerste stuurman is o.a verantwoordelijk voor de lading en moet toezicht houden op de werkzaamheden van het dekpersoneel.

(*) Hoewel..... In de jaren 1980/1981 volgde ik een 14-daagse schoolleiderscursus in Zeddam. Ik heb er veel geleerd, niet zozeer van de cursusleiding maar vooral van de 40 cursusleden, allen schoolleiders. Een aantal hadden de fusieperikelen al ondergaan en konden mij haarfijn uitleggen hoe het proces zou verlopen. Met name Rotterdam en Den Haag liepen voor de (fusie) fanfare uit.

(**) *Hans van der Kwaak* bleek een rector *par excellence, the right man in the right place*. Deze aimabele theoloog was uit de grond van zijn hart een voorstander van een brede s.g. Deze levensbeschouwing brak ons uiteindelijk op, hij weigerde gehoor te geven aan de roep van onze (wispelturige) maatschappij, eind jaren negentig, om weer tot categoriale schooltypen te geraken. Tijdens het fusieproces zagen velen van ons het onderricht in een brede scholengemeenschap als het geïnfantiliseerde onderwijs van de middenschool. Mijn opvatting te dien aanzien was nauwelijks genuanceerder. Maar ik ben in de loop der jaren van een Saulus een Paulus geworden.

Van der Kwaak had een brede belangstelling voor en een gedegen visie op het onderwijs. In zijn benadering tot alle medewerkers en leerlingen herkende je in hem de humanist: hij stelde de mens centraal en ging uit van de waarde van de mens. Hij werd niet gedreven door eerezucht. Problemen werden door hem in de week gelegd maar niet onder het tapijt geveegd.

Wij bezaten totaal verschillende karakters. Toch hebben wij, in al die decennia dat ik met hem mocht samenwerken (sinds 1968), nimmer onenigheid gehad. Het bleef beperkt tot een wrijving van gedachten. De hardliners verweten hem te soft te zijn, dat hij geen knopen kon doorhakken, maarals je knopen kunt ontrafelen kun je het kappen achterwege laten.

Aan zijn afscheid bewaar ik tedere herinneringen.

Maar de *first mate* verkoos een uitheemse werkplek waar hij zich in alle rust kon voorbereiden op een nieuwe job. Kortom: hij ging snel scheep en vertrok eveneens met de noorderzon. O ja, we waren onze tijd vooruit: we hadden ook officieren van beiderlei kunne. Maar een daarvan vond dat de beste stuurvrouwen beter aan wal konden staan of het lido-deck kon inspecteren ook ging zij liever aan wal passagieren dan schoon schip maken of de baantjesgasten begeleiden. Gelukkig bleef *Elias de Boer* deel uit maken van de *état-major*. Hij wist bakens te verzetten en ontwierp een nieuw programma voor het vmbo dat zich in die jaren in zwaar weer bevond.

Beleidsmakers onderschatten dikwijls dat er bij een fusie meer komt kijken dan het samenvoegen van verschillende teams en schooltypes. Een acceptabele huisvesting bijvoorbeeld is een essentiële randvoorwaarde. Maar bij aanvang van de fusie verkeerden vele gebouwen in kommerlijke omstandigheden of stonden in de steigers. Ondergetekende werd halverwege de jaren tachtig met de bovenbouw havo/vwo (we hadden toen vijf klassen 4-havo!) ondergebracht in het gebouw van de voormalige huishoudschool (=Troelstragebouw). Het pand verkeerde in een deplorabele toestand en het interieur getuigde van een bewogen verleden. Geen tintelende ambiance dus. Een automatische zoemer ontbrak (elke 45 minuten rinkelde een kookwekker in mijn kamer) ook een conciërge ontbrak. De fusie kostte klauwen met geld maar voor dit soort “futiliteiten” was de kas leeg. “Weinig bezit geeft weinig zorg” kan ik niet in al zijn facetten beamen. Als ik het pand voor langer dan 45 minuten moest verlaten (bijv. voor directie-overleg!) kreeg collega *Bert Piet*, die het belendende lokaal bezette, het beheer over de rinkelende zandloper en mocht hij legaal belletje trekken. Een jaar later waren de vijf 4-havo klassen gedecimeerd tot drie examenklassen! De chaos en tijdsverlies, ontstaan door het vele overlopen van leerlingen en docenten (bepaalde vakken zoals natuur- en scheikunde, biologie, tekenen behielden hun domicilie in het hoofdgebouw dat gerenoveerd werd) hadden een hoge tol geëist. Lering hebben we er niet uitgetrokken want een jaar later was het gebouw Willem de Zwijger ons onderkomen, toen aangevreten door de tand des tijds, uitgewoond en “verkrot” door de “Boekanier”, die dit pand als tijdelijk onderkomen had gebruikt. Dromers roemden de romantische vervallenheid maar voor de zetbaas die het verpauperde perceel moest runnen, ondergetekende dus, zette het kwaad bloed, de plek trok alle levenslust uit je lijf (*).

(*) Het volgende voorval tekent de ellendige situatie. De verwarmingsketel was niet meer te repareren en werd, door openbare werken, vervangen door een (goedkoop) exemplaar uit Oost-Europa, het pand stond toen immers op de slooplijst. De ketel vertoonde talrijke nukken. Het apparaat genoot kennelijk van zijn rust in het weekend want het toestel vertikte het om op zondag in de namiddag met de opwarmingsprocedure te starten. De piketdienst weigerde na enkele weken, om, des zondags, de vlam in de pijp aan te wakkeren. Een klus voor de conciërge, volgens deze wachtslieden, echter, over een dergelijke functionaris beschikte ik toen weer niet. Inmiddels was ik het gesukkel met de verwarming op de vroege maandagochtend beu en konden de buurtbewoners mij vele zondagmiddagen aantreffen in het ketelhuis. In mijn *métier* was (ben?) je een manusje-van-alles. Uit frustratie declareerde ik de benzinekosten (destijds 44 cent per kilometer, in mijn geval 48 ouderwetse guldens en 40 centen) bij openbare werken. Men weigerde te betalen! Toen ik de knuppel in het ketelhok wilde gooien kwam men (overigens een andere instantie) over de brug met bijna 50 guldens. De bonus van een “schoollidertje”

Ook het gebouw Willem de Zwijger ging op de schop, vele jaren later heb ik in het gerenoveerde pand nog mijn nadagen doorgebracht (met conciërge!).

Er was in die jaren één ster (*) die uitgroeide tot een supernova en die het naargeestige gebouw in vuur en vlam kon zetten.

Daarmee wil ik de overige leden van het onderwijs ondersteunend personeel niet te kort doen maar met deze mensen heb ik minder lang en/of intensief samengewerkt.

Later heb ik in mijn nadagen mijn werkzaamheden nog voortgezet in het gerenoveerde gebouw Willem de Zwijger (en....met conciërge!).

Ook rond die tijd werden we gekazerneerd in het (inmiddels gesloopte) pand van de St. Franciscus basisschool, dat ook zuchtte onder het gewicht der jaren. Je maakte weer kennis met begrippen waarvan je het bestaan nauwelijks meer kende, zoals leesmoeders, melkbrigadiers, klaar-overtjes ...

Men moet zich in de wereld naar de tijd voegen. *C'est la vie*. Ik werd ten slotte ook nog ondergebracht in het pand van drukkerij Vermande in Oud-IJmuiden, nabij theater Thalia. Waarom en wanneer we daar onze tabernakelen hebben opgeslagen is mij ontschoten.

Bij het lezen van bovenstaande tekst lijkt alles knudde met een rietje. Maar er werden ook huzarenstukjes verricht. In de periode dat de gemeenteraad als moderamen het oppergezag uitoefende kon Bruin(tje) niets trekken. De ambtenaren pasten op onze centjes en wij hadden weinig in de melk te brokkelen. Na de verzelfstandiging kregen we de financiële zaken in eigen beheer. *Elias de Boer*, de ex-directeur van de Willem de Zwijger mavo en later de plaatsvervangend rector van het Vellesan College, beheerde op voorbeeldige wijze onze gelden met behulp van een door hem ontwikkeld financieel raamwerk; later is deze administratie nog verfijnd door *Marc Boelsma*. *Elias* was ook verantwoordelijk voor een nieuwe invulling van het vmbo, toen nog opgesplitst in mavo, lbo, vbo, (lhno) en ibo. Wat betreft de gemengde geprofileerde afsluiting mavo/lbo was onze school trendsetter. Een dergelijke rol hadden we ook als ict-voorhoedeschool. Door de volhardende inzet van de coördinator *Willem Klooster* bleven we in het gareel lopen. Ook op ISK-gebied waren we koploper.

(*) *Sandra van Dalen*, de teamleider kwam, zag en overwon. Hier stond een jonge hemelse verschijning die talrijke jaren werkzaam was als teamleider zonder opbrandverschijnselen en zonder slijtage. Zij liet de stresscurve niet tot Alpine hoogte oplopen.

Ik kan jullie verzekeren dat een samenwerking met *Sandra* veel voldoening gaf en uiterst plezierig was. Zij is (was) zo betrouwbaar als het ritme der getijden, uitnemend bekwaam zet(te) zich volledig in, heeft kennis van zaken en analyseert problemen op een voortreffelijke wijze.

Sandra, je hebt de vruchten van je onvermoeide arbeid rijp zien worden. Je groeide uit tot een voortreffelijke rector van een lyceum in Haarlemmermeer.

In dit verband wil ik ook noemen *Margriet Kolkman* en *Annet Sennema*. Magere of vette jaren, ik kon steeds op dit tweetal bouwen. Ook *Hein Janssen* plaatst ik in dit rijtje.

Onze mediatheek, ontworpen door *Marc Boelsma*, geen Neanderthaler op het gebied van de bouwkunst, vind ik nog steeds van een intimiderende schoonheid. Trouwens, drie van de vier gebouwen, hebben niet alleen een facelift ondergaan, maar zijn ook inpandig verjongd met behoud van hun achtenswaardig ouderdom.

Talrijke nieuwe onderwijsontwikkelingen zijn ingevoerd, maar met invoering daarvan waren we trendvolger (*).

Fusie, de moloch van het onderwijs. Het leidde in ons geval van een democratisch naar een eigenmachtig bestuur. Immers, de wijze waarop men leden van de Raad van Toezicht rekruteert is een schimmige procedure. Doorgaans zal het bestuurlijke gilde niet samengesteld worden uit Siamese broeders, maar als dat wel het geval is en er ontstaat een conflictueus klimaat dan kan dat leiden tot een slinkse belangenverstrengeling.

Bij de aanvang van de 21^e eeuw stonden we weer voor nieuwe fusiebesprekingen (de derde, vierde en vijfde), twee daarvan openbaarden zich in al haar furiositeit. Talloze mensen kwamen niet ongeschonden uit de strijd en maakten kennis met het canvas. Het kostte, indirect, de twee nieuwe rectoren de kop. Bij dit proces gold de wet van de jungle. Een stroperige brij van belangengroepen en machtsposities oefende geen heilzame invloed uit op de voortgang. Ook was er sprake van een

(*) Als we in het onderwijs veranderingen invoeren bestempelen we dat graag als een vernieuwing. Daarmee doel ik niet op wijzigingen die zich voordoen door technische vooruitgang. Een voorbeeld: in de jaren zeventig van de vorige eeuw kwamen de zakcalculators binnen ieders bereik. Het verdreef onder andere de vervloekte logaritmetafels die eeuwenlang de grondslag vormden om ingewikkelde berekeningen uit te voeren.

Het zijn vooral de overdracht van kennis, het aanleren van vaardigheden en de inrichting van het onderwijs die telkenmale tot eindeloze discussies leiden. Veel “nieuwe” ontwikkelingen zijn in het (verre) verleden al eens ingevoerd (en soms weer teruggedraaid). Niet zo verwonderlijk: één der voorlopers van ons huidige bestel is de hbs die in 1863 werd ingevoerd.

In het voortgezet middelbaar onderwijs is men nauwelijks op de hoogte van het bestaan van de Kweekschool voor de Zeevaart die aanstaande zeelieden opleidde vanaf 1785!! De eerste 125 jaar waren deze kwekelingen tussen de 13 en 17 jaar en kregen onderwijs, dat naast de beroepscomponent, ook een algemeen vormend karakter had. De school bemoeide zich ook met de lichamelijke oefening (“knikken en knakken”) en de karaktervorming van haar leerlingen.

Na bijna 40 jaar (1824) volgde er een grondige herziening van het onderwijs op de Kweekschool. Een commissie constateerde dat de meesters hun onderwijs naar eigen verkiezing inrichtten. De commissie ontwierp voor alle vakken een gedetailleerd, strak lesprogramma. Dat waren er heel wat: van kennis van schip en tuig tot zedenkunde en godsdienstleer, van zeevaartkunde tot de Nederduitse en Franse taal. Men constateerde dat de vastgestelde regeling een einde maakte aan vele misverstanden en orde schiep waar chaos had geheerst. De onderwijzers moesten voortaan een driemaandelijks rapport indienen. In 1860 volgde een vernieuwing: een scriptie, toen nog opstel geheten, ging deel uitmaken van het examen. Ook in 1884 kwam er een reorganisatie, dat was het jaar waarin een “Commissie voor het Onderwijs” werd geïnstalleerd die, samen met de directeur, toezicht hield op een stipte uitvoering der voorschriften voor inhoud, tucht en regelmaat bij het onderwijs.

Keren tijden niet altijd terug in een eindeloze maalstroom?

massale fusiemoeheid. Bovendien werd er in eigen kring niet meer open gecommuniceerd. Er waren, om het kies uit te drukken, vele aberraties van gedachten. De felle meningsverschillen lieten talrijke items onbeploegd. Als groepen mensen de hakken in het zand plaatsden, als er niet meer naar nuance wordt geluisterd, dan gaat een organisatie de bietenbrug op. Het Vellesan dreigde zelfs te verzeilen op een gevaarlijke klip.

Hebben al die fusies ons voordeel opgeleverd? Het primaat van het juiste oordeel laat ik over aan hotemetoten. Ik zet mijn licht onder de korenmaat. Sommige fusies waren bepaald geen verheffende vertoningen, in één geval was het tijdens de slotfase vuur, lava en as tegelijk. Wel moeten *decision makers* beseffen dat dergelijke samensmeltingen scheppen geld hebben gekost en een gigantisch aantal manuren, dat sommige personen en instanties (denk aan het administratiekantoor van *Poldner*) onjuist bejegend of ernstig beschadigd zijn of er hun Waterloo vonden.

De nieuw aangestelde kapiteins (na pensionering van *Hans van der Kwaak*) stonden voor een schier onmogelijke opdracht. Het waren ongetwijfeld capabele zeelui op bepaalde gebieden maar hadden onvoldoende zeevaarkundige kennis in huis om te weten hoe je van de afgevaaren plaats naar de bekomen plaats moet varen. Bij zwaar weer moet een schip "paaltjes pikken" of de storm afrijden.

Welke koers neem je om van A naar B te komen? Neem je de grootcirkel of kies je voor de loxodromische track. In beide gevallen zal je via "Way Points" (koerswendingspunten) moeten stomen. Dan moet je op de hoogte zijn van lokale (on)diepten, betonning, getijstromen enz. Als het vaarwater slecht bevuurd is en de bekomen plaats in duisternis is gehuld zal de wal het schip keren.

De school is thans in rustiger vaarwater terecht gekomen. *Marc Boelsma*, de nieuwe roerganger heeft Vellesan-genen, neemt tijdig poolshoogte en weet daarom wanneer bakens verzet moeten worden. Hij maakt schoon schip indien nodig. De "master" heeft een tomeloze inzet en gaat met onverdroten ijver te werk. Ook zorgt hij voor osmose met de medezeggenschapsraad, het personeel en de kopstukken van de verantwoordelijke stichting, de dunamare een soort ministerie van onderwijs. Kortom: de wind waait uit een andere hoek, een muiterij van varengasten lijkt voorbij. Hij beseft dat je bij springtij de bakens moet verzetten, men is weer *on speaking terms*.

Hoezee!

Ernst Pans
Santpoort, mei 2023

